

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

STATUSOVÉ OTÁZKY ČLOVĚKA III RODINNÉ PRÁVO - PŘÍBUZENSTVÍ

© Zdeňka Králíčková, březen 2022

PRAMENY

■ VNITROSTÁTNÍ

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (č. 2/1993 Sb.)
- ZRP (z. č. 115/2006 Sb.)
- OZ (z. č. 89/2012 Sb.)
- ZSPOD (z. č. 359/1999 Sb.)
- OSŘ (z. č. 99/1963 Sb.)
- ZŘS (z. č. 292/2013 Sb.)
- ZMPS (z. č. 91/2012 Sb.)
- ZM (z. č. 301/2000 Sb.)
- ZdravS (z. č. 372/2011 Sb.)
- ZSZdravS (z. č. 373/2011 Sb.)

■ MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY

- ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD (č. 209/1992 Sb., čl. 8)
- ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE (č. 104/1991 Sb.)
- ÚMLUVA O OCHRANĚ DĚTÍ A SPOLUPRÁCI PŘI MEZIN.OSVOJENÍ (č. 43/2000 Sb. m. s.)
- EVROPSKÁ ÚMLUVA O OSVOJENÍ DĚTÍ (1967 - č. 132/2000 Sb. m. s.) (*revize 2008 – www.coe.int*)
- EVROPSKÁ ÚMLUVA O VÝKONU PRÁV DĚTÍ (č. 54/2001 Sb. m. s.)
- EVROPSKÁ ÚMLUVA O STYKU S DĚTMI (č. 91/2005 Sb. m. s.)
- NAŘÍZENÍ RADY (ES)

LITERATURA

- *Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.:* Rodinné právo. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2017.
- *Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol.:* Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020.
- *Králíčková, Z.:* Rodinné právo v novém občanském zákoníku. Právní rozhledy, 2013, č. 23 - 24.
- *Telec, I.:* Subjektivní práva rodinná. Právní rozhledy, 2012, č. 3.
- *Eliáš, K.* Co nového doma? Rodinné právo v novém občanském zákoníku. In *Eliáš, K., Havel, B., Bezouška, P., Šustrová, D.* Občanské právo pro každého. Praha: Wolters Kluwer, 2013.

PŘÍBUZENSTVÍ

genetické, biologické, sociální, právní

§ 771 a násl. OZ

- vztah osob založený na
 - pokrevním poutu (dárcovství ?)
 - osvojení (nezletilého nesvéprávného, zletilého)

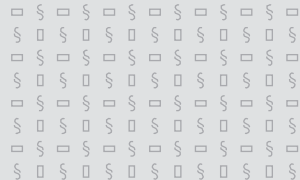
- linie
 - přímá - jedna pochází od druhé (otec a syn)
 - pobočná - mají společného předka (sourozenci)

- stupně příbuzenství

MATEŘSTVÍ

ZÁKLADNÍ RODINNĚPRÁVNÍ STATUS ZÁKLAD PRO PŘÍBUZENSTVÍ DLE § 771 OZ

MATKOU DÍTĚTE JE ŽENA, KTERÁ DÍTĚ PORODILA

§ 775 OZ

- zakládá absolutní statusový poměr matka a dítě
- významné pro celý právní řád
- bez mateřství nelze určit otcovství
- bez mateřství nelze určit příbuzenství
- kogentní norma
(nelze se od ní odchýlit smluvně ani jednostranně)

UMĚLÉ OPLODNĚNÍ ŽENY Z NEPLODNÉHO PÁRU - § 3 a násl. z. č. 373/2011 Sb.

- do 49 let ženy
- opakované písemné souhlasy neplodného páru
- homologní v. heterologní, tj. dárcovství: anonymní (žena: 18 - 35, muž: 18-40)
- v těle matky v. mimo tělo matky (in vitro, IV + ET)

POROD S UTAJENÍM TOTOŽNOSTI MATKY

- právní úprava

- původně: z. č. 422/2004 Sb. změnil:

- zákon o matrikách, jménu a příjmení
 - o péči o zdraví lidu
 - veř. zdrav. pojištění
- NIKOLIV § 50a ZOR!!!

- nyní: z. č. 372/2011 Sb.

- § 37
- matka musí prohlásit, že nehodlá pečovat
- užít termín „anonymita“

- DŮSLEDKY:

- neprovdaná (zletilá žena ?) s trvalým pobytem na území ČR může písemně požádat o utajení své totožnosti
- status: matkou dítěte je žena, která dítě porodí
- matriční zápis: není uvedena totožnost matky
- údaje o totožnosti matky jsou zapečetěny v obálce (lze otevřít, § 56 - soud)
- novela 2013: dítě starší 12 let smí nahlížet do matriky (§ 25/3 MatrZ)

NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ – pokusy o právní úpravu u nás

- NÁVRH ZÁKONA O NÁHRADNÍM MATEŘSTVÍ (2010)
 - OSTRÁ REAKCE ODBORNÉ VEŘEJNOSTI

- PŘÍPRAVA ZÁKONA O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH
 - ZOHLEDNĚNÍ FAKTICKÉHO STAVU VE VAZBĚ NA ASISTOVANOU REPRODUKCI z. č. 373/2011 Sb.: nic

- NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK
 - TERMÍN NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ POUŽÍVÁ
 - PŘEKÁŽKA OSVOJENÍ MEZI PŘÍBUZNÝMI NEPLATÍ, JDE-LI O NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ: § 804 OZ

NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ - ZAHRANIČÍ

MODELY: PROHIBITIVNÍ, TOLERANTNÍ, REGULAČNÍ (VOLNÝ TRH)

EVROPA

ZDROJ: ESLP věc Mennesson v. France 2014

■ ZAKÁZÁNO: 15 z 35 EU

(FRANCIE, ITÁLIE, ŠPANĚLSKO,
PORTUGALSKO, POLSKO, DÁNSKO
NĚMECKO, RAKOUSKO aj.)

■ ZÁKONODÁRCE MLČÍ

(BELGIE)

■ UPRAVENO: 7 z 35 EU

(VB, ŘECKO, KYPR, PORTUGALSKO, UKRAJINA aj.)

■ ALTRUISTICKÝ PŘÍSTUP v. KOMERČNÍ PŘÍSTUP v. KOMPENZAČNÍ

■ PŘÍBUZENSKÉ v. CIZÍ

■ DÁRCOVSTVÍ ano/ne

OTCOVSTVÍ

ZÁKLADNÍ RODINNĚPRÁVNÍ STATUS

1. DOMNĚNKA OTCOVSTVÍ

§ 776 OZ

- ZA OTCE SE MÁ MANŽEL MATKY, POKUD SE DÍTĚ NARODÍ ZA TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ NEBO DO TŘÍSTÉHO DNE PO JEHO ZÁNÍKU, PROHLÁŠENÍ ZA NEPLATNÉ NEBO **NOVÉ: PO PROHLÁŠENÍ MANŽELA ZA NEZVĚSTNÉHO**
- STATUSOVÝ VZTAH MANŽELSKÝ ZAKLÁDÁ OTCOVSTVÍ MANŽELA MATKY *ex lege*
- JE-LI MATKA ZNOVU PROVDÁNA, ZA OTCE SE POVAŽUJE MANŽEL POZDĚJŠÍ

narození dítěte z asistované reprodukce

- za otce se má muž, která dal k umělému oplodnění souhlas - § 778 OZ
- manželství není předpokladem: § 3 z. č. 373/2011 Sb.
- nerozhodné, zda došlo k
 - homologní či heterologní inseminaci
 - oplodnění vajíčka v těle matky či mimo tělo matky (děti ze zkumavky, IVF a ET)
- NOVELA ZÁKONA O MATRIKÁCH 2013

POPÍRÁNÍ: JEN DLE § 787 „OTĚHOTNĚLA JINAK“

POPŘENÍ 1. DOMNĚNKY

§ 785 OZ

PREKLUZIVNÍ LHŮTY, ALE ZMEŠKÁNÍ
LZE PROMINOUT § 792

■ AKTIVNÍ LEGITIMACE OTCE

- SUBJEKTIVNÍ: do šesti měsíců ode dne, kdy se **dozvěděl** o skutečnostech zakládajících **důvodnou pochybnost**, že je otcem dítěte, které se narodilo jeho manželce,
- OBJEKTIVNÍ: nejpozději však do šesti let od narození dítěte

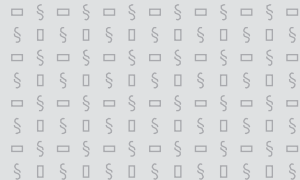

§ 789 OZ

■ AKTIVNÍ LEGITIMACE MATKY

- do 6 měsíců od porodu

NE: AKTIVNÍ LEGITIMACE
NEJVYŠŠÍHO STÁTNÍHO
ZÁSTUPCE
NE: AKTIVNÍ LEGITIMACE
DÍTĚTE
NE: EX OFFO DLE § 793

TZV. KONVERZE 1. DOMNĚNKY VE 2. DOMNĚNKU

§ 777 OZ

(1) Narodí-li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, má se za to, že otcem je tento muž, připojí-li se matka k oběma prohlášením.

(2) Prohlášení manžela matky dítěte, popřípadě jejího bývalého manžela, muže, který tvrdí, že je otcem dítěte, a matky dítěte se činí v řízení před soudem, zahájeném na návrh některého z nich; návrh lze podat nejpozději do uplynutí jednoho roku od narození dítěte.

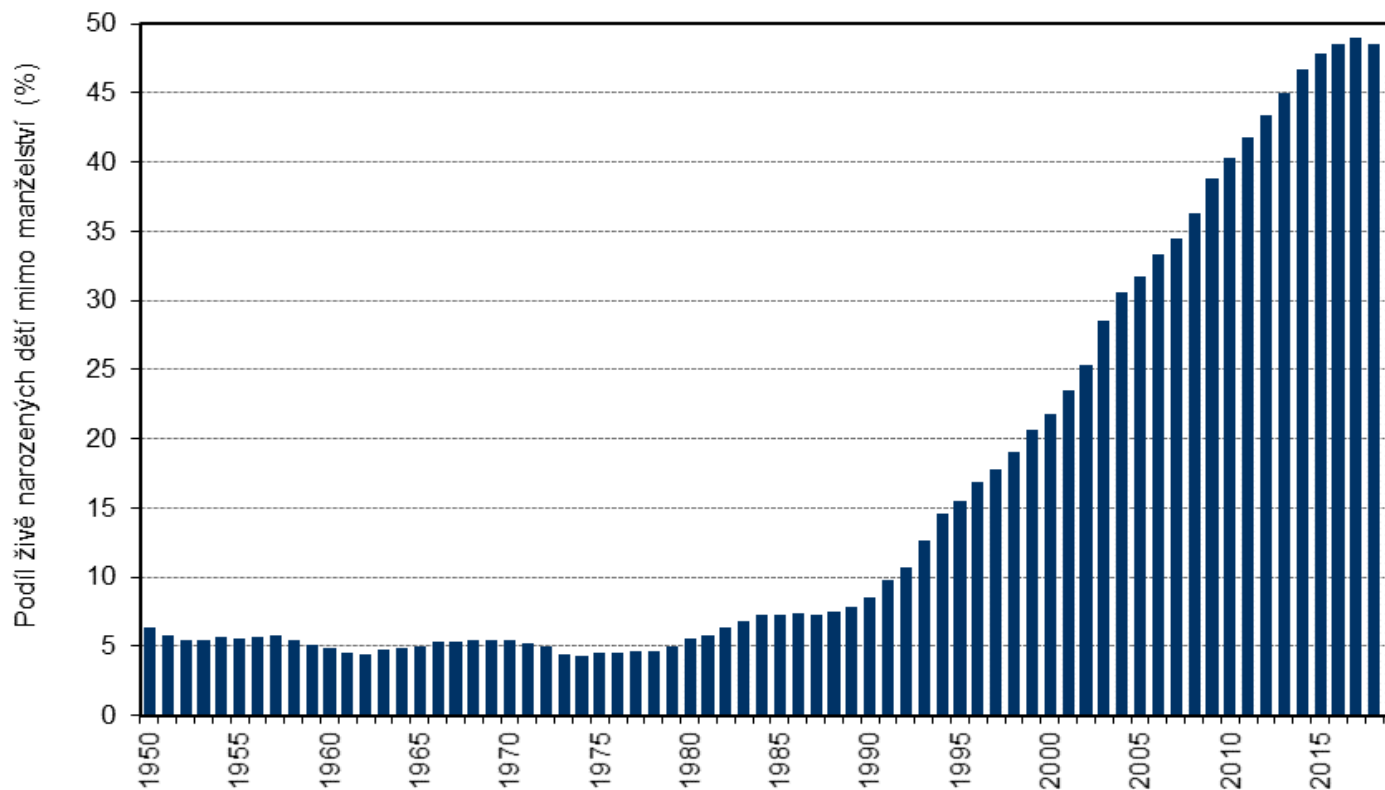
(3) K určení otcovství k dítěti podle odstavců 1 a 2 nemůže dojít dříve, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství.

(4) Jde-li o řízení o neplatnost manželství, použijí se odstavce 1 až 3 obdobně.

VYBRANÉ STATISTICKÉ ÚDAJE

Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2019

2. DOMNĚNKA OTCOVSTVÍ

§ 779 OZ

- ZA OTCE SE MÁ MUŽ, KTERÝ BYL URČEN SOUHLASNÝM PROHLÁŠENÍM MATKY A MUŽE, KTERÝ SE OTCEM CÍTÍ
- SOUHLASNÉ PROHLÁŠENÍ lze učinit:
 - kdykoli za života dítěte, i před porodem
 - na matrice nebo na soudě - viz řízení

SPECIFICKÉ VĚCI § 780 až 782 OZ
+nezletilí a nesvéprávní: soud
+matka v duševní poruše: její souhlas nelze nahradit
+dovolání se neplatnosti právního jednání: do šesti měsíců

POPŘENÍ 2. DOMNĚNKY

§ 790 a § 791 OZ

PREKLUZIVNÍ LHŮTY, ALE ZMEŠKÁNÍ
LZE PROMINOUT § 792

- **AKTIVNÍ LEGITIMACE OTCE A MATKY**
 - do 6 měsíců od souhlasného prohlášení
 - lhůta neskončí do 6 měsíců od porodu

NE: AKTIVNÍ LEGITIMACE NEJVYŠŠÍHO
STÁTNÍHO ZÁSTUPCE
NE: AKTIVNÍ LEGITIMACE DÍTĚTE
NE: AKTIVNÍ LEGITIMACE
PUTATIVNÍHO OTCE
ANO: EX OFFO

zahájení řízení *ex offio*

§ 793 OZ (jen u 2. domněnky, ne u 1. domněnky)

Vyžaduje-li to zřejmý **zájem dítěte** a mají-li být naplněna ustanovení zaručující **základní lidská práva**, může soud i bez návrhu zahájit řízení o popření otcovství, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale otec dítěte takto určený nemůže být jeho otcem.

Soud zpravidla současně pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti.

3. DOMNĚNKA OTCOVSTVÍ

§ 783 OZ

- ZA OTCE SE MÁ MUŽ, KTERÝ S MATKOU DÍTĚTE SOULOŽIL V TZV. KRITICKÉ DOBĚ (160 - 300 dnů), POKUD JEHO OTCOVSTVÍ ZÁVAŽNÉ OKOLNOSTI NEVYLUČUJÍ
- SOULOŽ: tradičně ??? *immissio penis in vaginam*
- ROZHODUJE SOUD - VIZ ŘÍZENÍ
- aktivní legitimace k podání návrhu:
 - matka
 - pravděpodobný/putativní otec
 - dítě
- kdykoli za života dítěte
- konstitutivní statusový rozsudek a stanovení péče a výživného pro dítě

ŘÍZENÍ O URČENÍ OTCOVSTVÍ PODLE 3. DOMNĚNKY

§ 417 a násl. ZŘS Řízení o určení a popření otcovství

místní příslušnost: obecný soud dítěte § 417/1 ZŘS

zahájení: na návrh § 418/1 ZŘS, výjimky pro zdánlivé manželství

účastníci: žena, která dítě porodila, dítě a muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte (domnělý otec), nebo jehož otcovství má být popřeno § 420/1 ZŘS

dokazování: zásada vyšetřovací § 21 ZŘS

spojení řízení: péče a výživa dítěte § 422 ZŘS ZŘS

dovolání: ano, dle § 30

OBNOVA ŘÍZENÍ O URČENÍ OTCOVSTVÍ DLE 3. DOMNĚNKY

§ 425a ZŘS (novela z. č. 296/2017 Sb.)

Obnova řízení

(1) Žalobu na obnovu řízení o určení nebo popření otcovství lze podat i po 3 letech od právní moci napadeného rozhodnutí, jestliže

- a) otcovství bylo určeno soudem přede dnem 31. prosince 1995 a
- b) jsou tu nové důkazy, které souvisí s novými vědeckými metodami, které v původním řízení nebylo možné použít.

(2) Rozhodnutím o určení nebo popření otcovství není dotčena platnost právních jednání učiněných v souvislosti s výkonem práv a povinností rodiče před nabytím právní moci rozhodnutí.

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

POJEM, ÚČEL, NOSITELSTVÍ, OBSAH,
VZNIK, VÝKON, MODIFIKACE, ZÁNİK

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST: POJEM A ÚČEL

HISTORIE: PATRIA POTESTAS

- DNES: SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT / -CE
 - § 858 + §§ 865 a násl. OZ

- SOUBOR POVINNOSTÍ A PRÁV A NÁLEŽEJÍCÍCH VŠEM RODIČŮM NEZLETILÉHO DÍTĚTE *ex lege*
 - K OCHRANĚ NEZLETILÉHO DÍTĚTE, O OCHRANĚ JEHO PRÁV A K JEHO VÝCHOVĚ
 - K REALIZACI RODIČOVSTVÍ

- CÍL: ROVNOVÁHA V SOUKROMOPRÁVNÍCH POMĚRECH

Rodiče mají dále (bez ohledu na rodičovskou odpovědnost, věk):

- **práva statusová (absolutní):** založení otcovství, udělení souhlasu k osvojení, určení jména a příjmení
- práva a povinnosti osobní a osobnostní
- práva a povinnosti majetková: vyživovací povinnost

Děti mají také práva, ale i povinnosti -

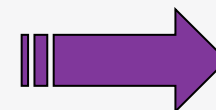
bez ohledu na věk

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST: OBSAH

§ 858 OZ

- a) péče o dítě, zejména péče o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj
- b) ochrana dítěte
- c) udržování osobního styku s dítětem
- d) zajišťování jeho výchovy a vzdělání
- e) určení místa jeho bydliště
- f) zastupování dítěte
- g) správa jeho jmění

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST: VZNIK

vzniká a náleží ex lege § 865/1 OZ

- VŠEM RODIČŮM DÍTĚTE, *bez ohledu na existenci manželství, faktického soužití apod.*
- okamžikem VZNIKU STATUSOVÉHO POMĚRU
 - matka: porod
 - otec: porod a právní domněnka (I. - III.)

NOSITELSTVÍ v. VÝKON

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST NEZLETILÉHO RODIČE

§ 868/1 OZ

- RO náleží ex lege
- ex lege je výkon RO *pozastaven s výjimkou práva péče*, ledaže soud rozhodne jinak
- RO náleží druhému rodiči a nebo musí být ustanoven poručník (§ 928 n. OZ)

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST NESVĚPRÁVNÉHO RODIČE V TÉTO OBLASTI

§ 868/2 OZ

- RO náleží ex lege
- ex lege je výkon RO *pozastaven*, ledaže soud rozhodne jinak ve věci osobní péče a styku s dítětem
- RO náleží druhému rodiči a nebo musí být ustanoven poručník (§ 928 n. OZ)

NOVELA ZÁKONA O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH z. č. 296/2017 Sb.

§ 468a

Spojení řízení

(1) Nebylo-li zastaveno řízení o svéprávnosti rodiče nezletilého dítěte podle § 35 odst. 2, soud zahájí řízení ve věcech rodičovské odpovědnosti a řízení spojí.

(2) Pro řízení je příslušný soud, který vede řízení o svéprávnosti.

(3) V rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost v oblasti rodičovské odpovědnosti, vymezí soud rozsah, v jakém způsobilost posuzovaného omezil, nepostačují-li vzhledem k zájmu dítěte mírnější a méně omezující opatření.

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST: MODIFIKACE SOUDEM

- řízení nesporné: § 466 a násl. ZŘS
- POZASTAVENÍ VÝKONU § 869 OZ
z objektivních příčin (brání překážka), soud „může“, jako celek (*sistace*)
- OMEZENÍ VÝKONU § 870 OZ
ze subjektivních důvodů (nevykonává-li řádně), soud „musí“,
částečné vymezení rozsahu omezení
- ZBAVENÍ § 871 OZ
se subjektivních důvodů (zneužívá-li, zanedbává-li) soud „musí“,
jde-li trestnou činností, soud „posoudí“
vždy jako celek

sankce - vhodné zakázat i styk! viz § 872 OZ

sankce - vazba na osvojení viz § 873 OZ

INSTITUTY NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ

PŘEHLED, VÝZNAM, ÚČEL

DÍTĚ JE NEODDĚLITENÁ SOUČÁST PŘIROZENÉ RODINY

ZÁSADY

- nutnost prevence
- nutnost mírnějších zásahů státu do rodinných poměrů
- sociální, finanční či bytové důvody nemohou vést k odebrání dítěte z rodiny
(viz case ESLP Wallová a Walla v. ČR)
- nutnost sanace přirozené rodiny
- všestranná pomoc odborníků

PŘEHLED INSTITUTŮ

■ RODINNÁ PÉČE

bez změny statusu:

- svěřením do péče

§ 953 OZ

- pěstounská péče

§ 958 OZ

§ 27a, § 47e - 47az ZSPOD

+

poručenství

§ 939 OZ

se změnou statusu:

- osvojení

§ 794 OZ

■ KOLEKTIVNÍ PÉČE

- ústavní výchova

§ 971 OZ

- péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

§ 971 odst. 2 OZ

§ 42 ZSPOD

- ochranná výchova

zákon o soudnictví ve věcech mládeže

(z. č. 218/2003 Sb.)

Soud pro mládež

OSVOJENÍ NEZLETILÉHO NESVÉPRÁVNÉHO POJEM, ÚČEL, VZNIK, ZRUŠENÍ

přijetí cizího nezletilého dítěte za vlastní
statusová změna

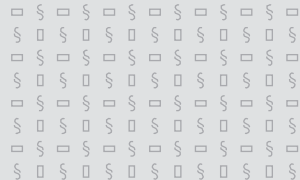
POJEM A ÚČEL

- primárně **s t a t u s o v á** změna
- institut náhradní rodinné péče,
n á h r a d n í v pravém slova smyslu, nemůže-li nezletilé dítě žít v rodině původu, se svými rodiči, blízkými příbuznými atd.
- přijetí **c i z í h o** dítěte za vlastní za účelem vzniku **n o v é r o d i n y** pro nezletilé **d í t ě**
- *adoptione natura imitatur*
- rozhoduje pouze **s o u d**, a to na **n á v r h**

DRUHY OSVOJENÍ

- JEN ÚPLNÉ (viz § 794, § 832, § 833 OZ)
- PRO NEZLETILÉ DĚTI, ale i OSVOJENÍ ZLETILÉHO (§ 846 n. OZ)
- PROSTÉ (1. TYPU, ZRUŠITELNÉ, ale § 840/2 OZ) A NEZRUŠITELNÉ
- TZV. PŘÍMÉ A ZPROSTŘEDKOVANÉ STÁTEM
- INDIVIDUÁLNÍ A SPOLEČNÉ *POUZE* MANŽELY
- TZV. NEPRAVÉ (manželem rodiče dítěte)
- VNITROSTÁTNÍ A DO CIZINY A Z CIZINY

PŘEDPOKLADY PRO OSVOJENÍ

- A) CHYBĚJÍCÍ NEBO NEFUNGUJÍCÍ PŘIROZENÁ RODINA DÍTĚTE
- B) OSVOJITELNÉ DÍTĚ
- C) SOUHLAS RODIČŮ DÍTĚTE, resp. nezájem o dítě
- D) SOUHLAS DÍTĚTE S OSVOJENÍM
- E) ZÁJEM DÍTĚTE
- F) EXISTENCE VHODNÝCH ZÁJEMCŮ
- G) ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ STÁTEM
- H) OKAMŽITÁ PÉČE A PŘEDOPČNÍ PÉČE
- CH) NÁVRH A SOUDNÍ ŘÍZENÍ

(B) OSVOJITELNÉ NEZLETILÉ NESVÉPRÁVNÉ DÍTĚ (chybně: právně volné dítě)

- **FAKTICKÝ SIROTEK**
 - dítě osiřelé, odložené (baby-box) nebo nalezené

- **SOCIÁLNÍ SIROTEK**
 - dítě, jehož rodiče dali k osvojení souhlas
 - dítě, jehož matka požádala o utajení své totožnosti v souvislosti s porodem
 - dítě, jehož rodiče o dítě nejeví zájem
 - dítě, jehož rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti a práva dát souhlas k osvojení dle § 875 OZ

(C) SOUHLAS RODIČŮ DÍTĚTE K OSVOJENÍ

- **každý rodič § 809, 810 OZ**
(§ 811 nezl., § 812 nesvéprávný
§ 873 zbavený RO a práva dát
souhlas k osvojení)
 - osobní prohlášení
 - nezastupitelný
 - výslovný, určitý a srozumitelný
 - svobodný a vážný
 - bezvýhradný a bezpodmínečný
 - poučený
 - matka až po šestinedělí, otec po porodu viz § 813 OZ
- odvolání souhlasu § 817 OZ
 - do tří měsíců
 - výjimečně i později
- pozbytí účinnosti
 - § 815 OZ
 - § 816 OZ: po 6 letech
- **PŘÍMÝ** (např. sestra, náhradní matka)
 - jen v soudním řízení o osvojení
- **BLANKETOVÝ** (bez znalosti budoucích osvojitelů, cizí)
 - osobní prohlášení u soudu

SOUHLAS RODIČŮ NENÍ DLE § 818 OZ VYŽADOVÁN

odlišit nezáměr rodičů dle § 819 a 820 OZ

(1) Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není k osvojení třeba, pokud rodič

a) byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení,

b) není schopen projeviti svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout (+ JEJ SOUD OMEZIL VE SVÉPRÁVNOSTI - viz § 812 OZ), nebo

c) se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti.

(2) Jsou-li tyto skutečnosti dány u obou rodičů, vyžaduje se k osvojení souhlas poručníka, popřípadě souhlas opatrovníka, kterého k tomu účelu jmenuje soud; to platí i v případě, že oba rodiče zemřeli nebo že rodičovství k osvojovanému dítěti nebylo určeno. Před udělením nebo odmítnutím souhlasu musí být zjištěny všechny rozhodné skutečnosti týkající se osvojovaného dítěte a jeho rodiny, které by mohly mít vliv na rozhodnutí o osvojení; zejména se zjistí, zda osvojované dítě má blízké příbuzné a zda ti mají zájem o dítě pečovat, a vyslechne se i ten, v jehož péči se osvojované dítě právě nalézá.

NEZÁJEM RODIČŮ DLE § 819 A § 820 OZ

- ZJEVNÝ, SOUSTAVNÝ,
HRUBÝ, TRVALÝ
NENAPRAVITELNÝ

§ 820/1 OZ: VYVRATITELNÁ
DOMNĚNKA NEZÁJMU:
3 MĚSÍCE

- poučení OSPOD není
třeba: změna místa
820/2 OZ

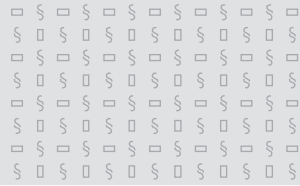
- NAPRAVITELNÝ,
ODSTRANITELNÝ
NEZÁJEM - pomoc a
poučení OSPOD -
DALŠÍ 3 MĚSÍCE

viz www.statim.cz baby-boxy od roku 2005
celkem: 81 boxů, 233 dětí - stav ke dni 3. 3. 2022

tzv. incidenční řízení / řízení o nezájmu

§ 821 OZ:

posuzování nezájmu o dítě **před soudem** na návrh

- a) OSPOD jako opatrovníka
- b) rodiče

§ 427 písm. c) ZŘS:

„Řízení ve věcech osvojení nezletilého“

význam: a) dítě je osvojitelné

b) lze zahájit zprostředkování osvojení

PRÁVA PRAVDĚPODOBŇÉHO OTCE

■ § 783 OZ

právo podat návrh na určení otcovství podle III. domněnky otcovství

■ § 830 OZ

dítě nemůže být osvojeno, dokud rozhodnutí ve věci otcovství, zahájeném na návrh muže, který o sobě tvrdí, že je otcem osvojovaného dítěte, nenabude právní moci

(D) SOUHLAS DÍTĚTE S OSVOJENÍM

■ S VLASTNÍM

§ 806 odst. 1 OZ: více než 12 let
- pravidlem souhlas

§ 807 OZ: méně než 12 let -
souhlas opatrovník, ale
vyjádření dítěte

čl. 12 Úmluvy D:
participační práva

■ SVÉHO DÍTĚTE

§ 811 odst. 1 OZ
více než 16 let: ano
méně než 16 let: zdánlivé

■ pouze v soudním řízení

■ nutnost zkoumání nezájmu v
incidenčním řízení

(F) EXISTENCE VHODNÝCH ZÁJEMCŮ O OSVOJENÍ

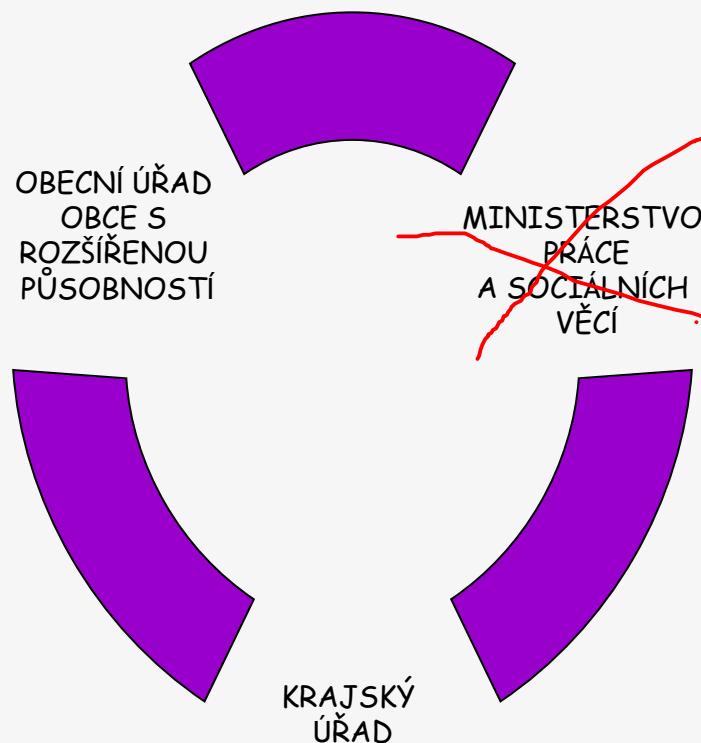
§ 799 OZ zletilý, svéprávný + § 827 OZ:

- společně jen manželé (§ 800 OZ)
- manžel rodiče dítěte
- jeden z manželů (se souhlasem druhého, výjimky)
- osamělá osoba - výjimečně (§ 800 OZ)
- přiměřený věkový rozdíl (§ 803 OZ: 16 let)
- překážka příbuzenství (§ 804 OZ, náhradní mateřství)
- zdravotní stav
- realita vlastních dětí (§ 801 OZ)

(G) ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSPOD (orgány soc. právní ochrany dětí)

- upravuje §§ 19a-27 ZSPOD
- vyhledávání dětí
- vyhledávání zájemců
- vytváření spisové dokumentace
- kraj: evidence
- odborné posuzování
- příprava
- nalezení vhodného „páru“
- právo na seznámení
- právo na preadopční péči

nový § 19a odst. 2 ZSPOD

- zprostředkování osvojení **nesmí** provádět jiné orgány, právnické nebo fyzické osoby, než jsou orgány soc. právní ochrany uvedené § 4 odst. 1 ZSPOD, tedy:
 - Krajské úřady
 - Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
 - Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

TZV. PŘÍMÉ OSVOJENÍ

- NEZPROSTŘEDKOVANÉ STÁTEM
- RODIČE A ZÁJEMCI O OSVOJENÍ SE ZNAJÍ
- novinky proti obchodování s dětmi:
 - § 10a odst. 1 ZSPOD: povinnost zdravot. zařízení hlásit opuštění dítěte matkou
 - § 10a odst. 2 ZSPOD: povinnost cizí osoby hlásit převzetí dítěte od rodičů
 - § 16a odst. 1 ZSPOD: povinnost OSPOD zvážit opatření k ochraně dítěte a pomoci tzv. legalizovat vztah

ad H) OKAMŽITÁ A PREADOPČNÍ PÉČE

§ 823 OZ

ÚČEL: zajištění osobní péče mimo ústav

- ihned
- se souhlasem rodičů, i bez souhlasu: baby-box
- rozhoduje soud
- rodič má právo udělit souhlas k osvojení, ale také právo souhlas k osvojení odvolat

§ 826 OZ

ÚČEL: navázání vztahu jako rodiče a děti

- OBLIGATORNÍ
- AŽ PO UPLYNUTÍ 3 MĚSÍCŮ OD SOUHLASU K OSVOJENÍ
- § 829 OZ: 6 měsíců
- NA VLASTNÍ NÁKLAD
- ROZHODUJE SOUD: § 826 OZ

§ 825 OZ: POZASTAVUJE SE VÝKON RO RODIČŮ - resp. po uplynutí 3 měsíců po souhlasu - poručník

§ 829 OZ: POZASTAVUJE SE VYŽIVOVACÍ POVINNOST RODIČŮ⁵²

ad CH) NÁVRH A SOUDNÍ ŘÍZENÍ

Návrh zájemců o osvojení

Řízení: § 427 a násl. ZŘS

- Účastníci:
 - rodiče, kteří udělují souhlas (příp. poručník)
s výjimkami:
 - *nedávají souhlas*
 - *dali blanketový souhlas*
 - *soud rozhodl o nezájmu*
 - dítě
 - zájemci o osvojení, příp. zájemce a jeho manžel
- Nutný zásadně výslech účastníků - osobně
- Rozsudek o osvojení: konstitutivní, statusový

DŮSLEDKY OSVOJENÍ

§ 832 a násl. OZ

- zanikají vazby na přirozenou rodinu (výjimka pro osvojení manžela matky)
- vznikají vazby na osvojitelskou rodinu fikce vztahu rodiče a děti a ostatní příbuzní
- *ex lege* dochází ke změně příjmení dítěte - § 835 OZ: lze zdvojené příjmení
- zápis nových skutečností do matriky - knihy narození *výslovně* § 797 OZ (z. č. 342/2006 Sb.) nový rodný list
- **statusová změna významná pro celý právní řád**

zákon č. 40/1992 Sb. (o nabývání st. občanství)

- dítě nabývá státní občanství ČR

zákon č. 301/2000 Sb. (o matrikách, jménu a příjmení)

- osvojitelé mohou dítěti *zvolit* nové, resp. druhé jméno

ZRUŠENÍ OSVOJENÍ

§ 840 OZ

- ZE ZÁVAŽNÝCH DŮVODŮ
- NA NÁVRH OSVOJENCE NEBO OSVOJITELŮ
- ROZHODUJE SOUD

§ 840 odst. 2 OZ

- zrušit lze jen do tří let, ledaže je osvojení v rozporu se zákonem

DŮSLEDEK:

- DÍTĚ SE „PRÁVNĚ“ VRACÍ DO PŮVODNÍ RODINY
- NOVÝ ZÁPIS DO MATRIKY, NOVÝ RODINÝ LIST
- MĚNÍ SE PŘÍJMENÍ DÍTĚTE - § 842 OZ: ledaže dítě nechce
- JE-LI DÍTĚ NEZLETILÉ, JE NUTNÉ ZKOUMAT MOŽNOST „FAKTICKÉHO“ NÁVRATU DÍTĚTE K RODIČŮM

POVINNOST INFORMOVAT DÍTĚ DLE § 836 OZ

Osvojitel je povinen informovat osvojence o **skutečnosti** osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.

SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY

§ 953 a násl. OZ

- účel: osobní péče
- preference osoby příbuzné či dítěti blízké, lze-li rodičům nebo prarodičům stanovit výživné
- bydliště na území ČR
- vymezení práv a povinností soudem - přiměřeně PP

PĚSTOUNSKÁ PÉČE

§ 958 a násl. OZ

- účel: osobní péče
- preference péče osoby příbuzné či dítěti blízké, nelze-li rodičům nebo prarodičům stanovit výživné
- bydliště na území ČR
- vymezení práv a povinností: zákon (běžné věci, ne RO), ale lze soudem modifikovat dle potřeb
- povinnost umožnit styk dítěte s rodiči
- neshoda: soud

DRUHY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

- nukleární rodina
§ 958 n. OZ

- manželé
- jeden z manželů
- jedna osoba

Financování:

- dávky PP
- ~~§ 36 - 43 ZSSP~~
- nově § 47e - 47za ZSPOD

- široká rodina
§ 47a - 47az ZSPOD, nová část
pátá

- ~~■ zařízení pro výkon PP,
tj. byt pro rodinu s větším
počtem dětí~~
- SOS dětské vesničky
- vlastní byt pěstouna

- pěstounská péče na
přechodnou dobu
(dříve: § 45a odst. 2 ZOR)
§ 958/3 OZ - § 27a ZSPOD

PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU tzv. profesionální

§ 958 odst. 3 OZ, odkaz na zvl. zákon/§ 27a ZSPOD

- návrh OSPOD, krajský úřad
 - rozhoduje: soud
 - na dobu:
 - po kterou rodič nemůže dítě ze závažných důvodů vychovávat
 - po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením
 - dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že k osvojení není třeba souhlasu rodičů
- po třech měsících: přezkoumání, nejdéle 1 rok

PORUČENSTVÍ

§ 928 a násl. OZ

- zásadně příbuzní, osoby blízké - naznačili rodiče
- zásadně všechny práva a povinnosti rodičů - soud i jinak
- stálý dozor soudu - zprávy
- ne běžné rozhodování: schválení soudem
- správa jmění dítěte: soupis jmění, závěrečná zpráva

§ 929 OZ

- veřejný poručník

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

§ 971 OZ

- nikoli sociální důvody
- označení zařízení v rozsudku
- nejdéle na tři roky - prodlužování
- zkoumání podmínek trvání: 6 měsíců

§ 971/2 OZ

x zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

- nejdéle 6 měsíců

OSVOJENÍ ZLETILÉHO

Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého

§ 847 OZ

(1) Zletilého lze osvojit, jestliže

a) přirozený sourozenec osvojovaného byl osvojen tímž osvojitelem,

b) v době podání návrhu na osvojení byl osvojovaný nezletilý,

c) osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti nebo

d) osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela.

(2) Zletilého nelze osvojit, jestliže by to bylo v rozporu s odůvodněným zájmem jeho pokrevních rodičů.

(3) Ustanovení o osvojení nezletilého, včetně ustanovení o následcích osvojení, se použijí, s výjimkou § 838 a 839, obdobně.

Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého

§ 848 OZ

(1) Není-li to na újmu důležitých zájmů potomků osvojitele nebo potomků osvojovaného, lze osvojit zletilého výjimečně také z důvodů hodných zvláštního zřetele, pokud to je přínosné pro osvojitele a osvojence navzájem, nebo v odůvodněných případech alespoň pro jednoho z nich.

(2) Ustanovení o osvojení nezletilého, včetně ustanovení o jeho následcích, se použijí přiměřeně.

§ 849 OZ

(1) Osvojenci a jeho potomkům nevzniká osvojením příbuzenský poměr vůči členům rodiny osvojitele a nenabývají vůči nim žádných majetkových práv. Osvojitel nenabývá osvojením žádných majetkových práv vůči osvojenci a jeho potomkům.

(2) Osvojenec a jeho potomci nepozbývají 63 osvojením práv ve vlastní rodině.

VÝŽIVNÉ PRÁVO v POVINNOST

ÚČEL VÝŽIVNÉHO

- ZABEZPEČENÍ A ÚHRADA VŠECH ODŮVODNĚNÝCH POTŘEB OPRÁVĚNÉHO OSOBOU POVINNOU
 - ROZSAH: VIZ JEDNOTLIVÉ DRUHY VÝŽIVNÉHO
- ÚČELU LZE DOSÁHNOUT I JINAK:
 - TITULEM PRO POSKYTOVÁNÍ VÝŽIVY MŮŽE BÝT NAPŘ.:
 - SMLOUVA (O DŮCHODU § 2701 OZ)
 - DELIKT (ODŠKODNÉ § 2962 - 2967 OZ)
 - TITULEM MŮŽE BÝT I VEŘEJNOPRÁVNÍ PŘEDPIS - PŘEDPISY SOC. ZABEZP.

ZÁSADY

- odvozenost od statusových práv rodinných:
 - manželství
 - registrované partnerství - zvl. zákon
 - rodičovství
 - příbuzenství (předkové či potomci)
- taxativní výčet osob povinných a oprávněných:
 - manželé/rozvedení manželé
 - registrovaní partneři/bývalí registrovaní partneři
 - příbuzní v řadě přímé
 - neprovdaná matka a těhotná žena vůči otci dítěte (zvláštní případ - společné rodičovství)
 - nikoli druh a družka, nevlastní rodič, sourozenci, švagři ...
 - faktické dobrovolné plnění - význam dle § 1637/1 a § 2966 OZ

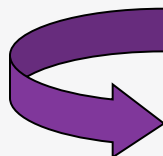
DRUHY VÝŽIVNÉHO

- vyživovací povinnost rodičů k dětem (§§ 915 - 919 OZ)
- vyživovací povinnost dětí k rodičům (§§ 915 - 919 OZ)
- vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými - potomky a předky (§§ 915 - 919 OZ)
- vyživovací povinnost mezi manžely (§ 697 OZ)
- vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely (§§ 760 - 763 OZ)
- vyživovací povinnost otce k matce jeho dítěte (§ 920/1 OZ)
- vyživovací povinnost pravděpodobného otce k těhotné ženě (§ 920/2, 3 OZ)

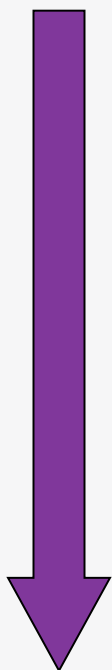
ROZSAH VÝŽIVNÉHO

- zákon *nezná objektivizaci výživného* (např. tabulky, procenta, dříve: metoda soudce Gerlicha), min. nebo max. výši (Slovensko: 30% životního minima na nezl. dítě); => doporučující tabulky ministerstva spravedlnosti
- výživné nemá pouze spotřební charakter

- možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného *reálné i potencionální*: § 913 OZ
- a
- odůvodněné potřeby oprávněného
zpravidla stav odkázanosti na výživu § 911 OZ

- *STEJNÁ ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ/
STEJNÁ HMOTNÁ
A KULTURNÍ ÚROVEŇ*
- *SLUŠNÁ VÝŽIVA*
- *PŘIMĚŘENÁ VÝŽIVA*
- dříve také *NUTNÁ*

Návrh doporučení výše výživného

Věk dítěte	Díl z platu připadající na výživné
0 - 5 let	11 - 15 %
6 - 9 let	13 - 17 %
10 - 14 let	15 - 19 %
15 - 17 let	16 - 22%
18 a více let	19 - 25%